

บทบาทของสื่อกับการก้าวสู่สังคมผู้สูงวัยในประเทศไทยอย่าง Smart Citizen

ณัฐวรรณ ตริกกิจพานิชกร
นักสื่อสารมวลชนปฏิบัติการ
กรมประชาสัมพันธ์

การพัฒนาประเทศให้เป็น “Smart Nation” ของสิงคโปร์ ด้วยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ขับเคลื่อนภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคประชาชน ทำให้สิงคโปร์สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชน สร้างสังคมและชุมชนให้น่าอยู่และปลอดภัย โดยหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่สิงคโปร์ใช้ในการก้าวสู่การเป็นชาติอัจฉริยะ คือแนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวของรัฐบาล หรือ Whole of Government ซึ่งได้ถูกใช้ในการช่วยพัฒนาระบบการทำงานให้มีความเชื่อมโยงและลดภาระของประชาชน

ความเป็นหนึ่งเดียวของรัฐบาล หรือ Whole of Government มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกัน มีเครือข่ายเชื่อมโยงกัน และทำงานแบบร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และอื่น ๆ ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างเต็มที่ สะดวก และรวดเร็ว

Smart Nation กับสังคมผู้สูงวัยของสิงคโปร์

ประเทศสมาชิก 3 ประเทศในอาเซียน ได้กลายเป็นสังคมสูงวัยแล้วใน พ.ศ. 2559 ได้แก่ สิงคโปร์ (ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 18.7) ประเทศไทย (ร้อยละ 16.5) และเวียดนาม (ร้อยละ 10.7) ประเทศที่กำลังจะเข้าสู่สังคมสูงอายุในอีก 2-3 ปี ข้างหน้านี้ ได้แก่ มาเลเซีย (ร้อยละ 9.5) เมียนมา (ร้อยละ 9.2)

ใน พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมดประมาณ 68.9 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรไทย 65.9 ล้านคน และเป็นแรงงานข้ามชาติอีกประมาณ 3 ล้านคน ในจำนวนประชากรไทยทั้งหมด 65.9 ล้านคน มีผู้สูงวัยที่อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ในขณะที่ประชากรรวมของประเทศไทยกำลังเพิ่มด้วยอัตราที่ช้าลงอย่างมากจนเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ต่อปี ในปัจจุบัน ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมาก ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราประมาณร้อยละ 5 ต่อปี

ประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงมากกว่า ร้อยละ 6 ต่อปี

นอกเหนือจากโครงสร้างพื้นฐานของเมืองสิงคโปร์ ซึ่งถูกสร้างโดยหลักอารยสถาปัตย์เพื่อทุกคนในสังคมแล้ว สิงคโปร์ยังได้นำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อความสะดวกสบายของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ เช่น ในการเคหะแห่งชาติของสิงคโปร์ ได้มีการทำบ้านอัจฉริยะซึ่งมีระบบ Elderly Monitoring System (EMS) ซึ่งเป็นการใช้เซนเซอร์ติดตามประตู หรือพื้นที่ต่าง ๆ ในบ้านคอยตรวจจับการเคลื่อนไหว และหากเซนเซอร์ไม่สามารถตรวจจับการเคลื่อนไหวได้ในเวลาที่กำหนดระบบจะแจ้งเตือนไปยังสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้มีการช่วยเหลือต่อไป นอกจากนี้สิงคโปร์ยังได้นำปัญญาประดิษฐ์ เป็นพยาบาลประจำบ้าน ซึ่งจะคอยเตือนให้ผู้สูงอายุเคลื่อนไหว หรือปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ที่ได้โปรแกรมไว้ รวมถึงการเล่นเกมส์กับผู้สูงอายุหรือป่วยมาทดลองใช้ และให้เงินสนับสนุนในการวิจัยพัฒนาอีกด้วย

ประเทศสิงคโปร์ยังมีกองทุนการออมแห่งชาติที่เรียกว่า The Central Provident Fund หรือ CPF ซึ่งจะหักเงินเดือนของลูกจ้างในอัตรา ร้อยละ 20 ของเงินเดือนเข้าสู่กองทุน และนายจ้างสมทบทุนอีก ร้อยละ 16 ในบัญชีของบุคคลเดียวกัน โดยวัยแรงงานอายุต่ำกว่า

55 ปี จะมีบัญชีในกองทุนจำนวน 3 บัญชี คือ บัญชีทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 64 ของเงินออม บัญชีพิเศษ ร้อยละ 18 บัญชีกึ่งกลาง ร้อยละ 18 ซึ่งจะถูกใช้สำหรับการรักษาพยาบาลของลูกจ้าง ของลูก หรือของคู่สมรสและพ่อแม่ของลูกจ้าง คนนั้น ทั้งนี้ประมาณ ร้อยละ 2 จะถูกจ่ายให้กับประกันสุขภาพเมื่อแรงงานอายุ 55 ปี สามารถเลือกได้ว่าจะทำงานต่อไปหรือไม่ แต่บัญชีสำหรับเกษียณสามารถถอนออกมาใช้ได้ ทั้งนี้ จะต้องคงเงินให้เหลือติดบัญชีอย่างน้อย 166,000 ดอลลาร์ แต่หากเลือกที่จะไม่ถอน รัฐบาลจะจ่ายดอกเบี้ยให้ร้อยละ 5

การขับเคลื่อน Smart Citizen ให้ผู้สูงอายุในประเทศไทย

ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ของประเทศไทย เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ "ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)" ส่งผลต่อสภาพทางสังคม สภาวะเศรษฐกิจ และการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพ และสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว การกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสม และเป็นรูปธรรมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา จึงมีความสำคัญในลำดับต้น

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) มียุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก ซึ่งมาตรการที่ 5 คือ มาตรการ ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ

ด้านกรมนโยบายได้วาง Roadmap 20 ปี โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ๆ ละ 5 ปี กรมนโยบายขับเคลื่อนด้วยกลไกที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive Growth Engine) และมุ่งการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth Engine) กำหนดเป้าหมาย 5 ปีแรก คือ สามเป้าหมายใน Inclusive Growth Engine และอีกหนึ่งเป้าหมายใน Green Growth Engine โดยเป้าหมายที่สอง คือ Smart longest living

and healthiest Citizen (ผู้มีอายุยืนยาวพร้อมสุขภาพยอดเยี่ยม เป็นหลักชัยให้สังคม) มีกิจกรรมสำคัญ คือ

1. ส่งเสริมการสื่อสารและความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) โดยใช้คู่มือดูแลผู้สูงอายุ “ไม่ล้ม ไม่ล้ม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย” ทั้งแบบสมัยใหม่ Application, Digital Health และแบบคุ้นเคยเดิม

2. สร้างพื้นที่ต้นแบบการบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ศพอส) จำนวน 879 แห่ง ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งชมรม/โรงเรียน/วิทยาลัย ผู้มีอายุยืนยาว ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีผสมเก่าใหม่

กรอบการบูรณาการความร่วมมือกลุ่มผู้สูงอายุ 4-กระทรวงฯ
ภายใต้วิสัยทัศน์ “ผู้มีอายุยืนยาวพร้อมสุขภาพยอดเยี่ยมเป็นหลักชัยให้สังคม”

การมีส่วนร่วมในสังคม (Social)	ความมั่นคงปลอดภัย (Security)	สุขภาพแข็งแรง (Strong)
<ul style="list-style-type: none"> ร้อยละ 30 ของชมรมผู้สูงอายุมีคุณภาพผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 ของ ศพอส. ผ่านเกณฑ์ (879 แห่ง) 	<ul style="list-style-type: none"> การออมส่วนบุคคลต่อรายได้เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุ 60 - 69 ปีที่ต้องการงานทำ มีงานทำเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 ส่งเสริมการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ 1 จังหวัด 1 เมือง ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการทางสังคมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ (Health Aging เพิ่มขึ้น) มีการจัดตั้งคลินิกหรือหน่วยบริการผู้สูงอายุคุณภาพในโรงพยาบาลขนาด 120 เตียงขึ้นไป รพสต. มีการบริการสุขภาพผู้สูงอายุในระดับปฐมภูมิ ร้อยละ 50 ของตำบลมีระบบศาล ในชุมชนมีคุณภาพผ่านเกณฑ์

กรอบการบูรณาการความร่วมมือ
กลุ่มผู้สูงวัย 4 กระทรวง

ภายใต้วิสัยทัศน์ “ผู้มีอายุยืนยาว
พร้อมสุขภาพยอดเยี่ยม เป็นหลักชัยให้
สังคม”

กรมประชาสัมพันธ์กับบทบาทสื่อ
เพื่อขับเคลื่อนสังคมผู้สูงวัยอย่างมีคุณภาพ

กรมประชาสัมพันธ์มีวิสัยทัศน์ในการ
เป็นองค์การที่ได้รับความเชื่อถือด้านข่าวสาร
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และ
สร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ โดยใน
ส่วนของบทบาทด้านการส่งเสริมยุทธศาสตร์
ด้านการส่งเสริมผู้สูงวัย สถาบันวิทยุโทรทัศน์
แห่งประเทศไทย หรือ NBT2HD และสถานี
วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย 84 สถานี
ได้มีการผลิตรายการตามประกาศ
สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจาย
เสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการ
โทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ในแผน
แม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการ
โทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2559)
ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการ
สื่อสารการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร
มุ่งเน้นให้เกิดการเข้าถึงหรือรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
อย่างทั่วถึงและเสมอภาคและหลากหลาย
รวมทั้งเพื่อส่งเสริมให้คนพิการ คนสูงอายุ หรือ
คนด้อยโอกาส สามารถเข้าถึง รับรู้ และใช้

ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารได้อย่างเท่า
เทียมกับประชาชนทั่วไป

สำหรับรายการเพื่อผู้สูงวัยของ
NBT2HD มีจำนวน 1 รายการ คือ รายการ
ฒ. เล่าเรื่อง ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา
15.30 – 16.00 น. ผลิตโดยสถานีโทรทัศน์
แห่งประเทศไทยจังหวัดพิษณุโลก ลักษณะ
รายการเป็นรายการวาไรตี้ทอล์ค เนื้อหาเรื่องราว
เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั่วไปของ
ประเทศไทยในอดีต และในบางกรณีหากมี
ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับ
ผู้สูงวัย รายการจะนำเรื่องดังกล่าวมา
อธิบายให้ผู้สูงวัยเข้าใจได้ง่าย เช่น กรณี
การลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ รายการ
ได้นำเสนอรายละเอียดของร่างรัฐธรรมนูญ
ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม รายการดังกล่าวจะมี
เนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและผู้สูงวัย
แต่กลับไม่เป็นที่นิยมนัก เห็นได้จากผลสำรวจ
เรตติ้งที่วัดจิตจัดจัดทำโดยบริษัท เดอะ นีลเสน
คอมปะนี (ประเทศไทย) จำกัด ในแต่ละเดือน
ประกอบกับยอดผู้ชมรายการย้อนหลังผ่านทาง
เว็บไซต์ YouTube มีจำนวนเพียงหลักร้อย
เท่านั้น การปรับปรุงเนื้อหาหรือรูปแบบ
รายการให้น่าสนใจ จึงจะช่วยให้
รายการมีผู้สนใจรับชมมากขึ้น และ
เกิดประโยชน์ในการเผยแพร่ข่าวสาร
ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในภาพรวม

บริบทและยุทธศาสตร์
ของกรมประชาสัมพันธ์

(*วันเพ็ญ อัทธิน, แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์สู่กลุ่มเป้าหมายชาวต่างประเทศ, 2561.)

ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงรายการผู้สูงวัย

1. วิจัยเพื่อพัฒนา จากงานวิจัยเรื่องการพัฒนารายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระบุว่า ปัจจัยหลัก 3 ประการที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนารายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัย คือ 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเพิ่มจำนวนของผู้สูงวัย การตลาดแบบ CSR และนโยบายของรัฐ 2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายของสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวี และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ และ 3) ปัจจัยด้าน

รายการ ได้แก่ คุณค่าของผู้สูงวัยตามวัฒนธรรมไทย รูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัย จิตวิทยาผู้สูงวัย และการขยายกลุ่มอายุผู้ชม

ผลการวิจัยยังพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของผู้สูงวัยมีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านประเภท เนื้อหา วิธีการนำเสนอ ลักษณะรายการโทรทัศน์ ช่วงเวลาการออกอากาศ ความยาวของรายการ จำนวนช่วงในรายการ พิธีกร และนักแสดงในรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัย ส่วนรูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัย มีจำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบรายการโทรทัศน์สำหรับผู้ชมที่มีอายุ 60 - 65 ปี รูปแบบรายการโทรทัศน์สำหรับผู้ชมที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป รูปแบบรายการโทรทัศน์

สำหรับผู้สูงวัยที่มีอาชีพข้าราชการ/
รัฐวิสาหกิจ และรูปแบบรายการโทรทัศน์
สำหรับผู้สูงวัยที่มีอาชีพอื่น ๆ

รายการสำหรับผู้สูงวัยในช่องดิจิทัลต่าง ๆ
ที่ออกอากาศอยู่ในปัจจุบัน

- **NBT2HD - คนเล่าเรื่อง**
  - ทุกวันเสาร์ เวลา 15.30 - 16.00 น.
  - รายการทอล์คโชว์ เรื่องราวประวัติศาสตร์และสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้สูงวัย
- **ThaiPBS - ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี**
  - ทุกวันพฤหัสบดี - ศุกร์ เวลา 16.05 - 16.30 น.
  - รายการสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่กำลังก้าวเข้าสู่ช่วงวัยของการเป็นผู้สูงอายุ ช่วยเสริมพลังการใช้ชีวิตในช่วงบั้นปลายของผู้สูงอายุ
- **TV5 HD1 - เก้าไม่แก่ ไร่ดีวัยเก้า**
  - ทุกวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 16.15 - 17.00 น.
  - รายการไร่ดีทอล์ค
- **Work Point 23 - SUPER60+ อัศจรรย์วัยเก้า**
  - ทุกวันอาทิตย์ เวลา 16.15 - 17.00 น.
  - เวทีแลกเปลี่ยนของคนวัยเก้าที่จะมาไขว้ความเก่าและแจ้งของคุณลุงคุณป้าคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายให้คนไทยทั่วประเทศได้เห็น
- **PPTV HD36 - Young อยู่**
  - ทุกวันอาทิตย์ เวลา 16.30 - 17.00 น.
  - รายการที่สร้างแรงบันดาลใจ การดีใจในชีวิต ของทุกคนที่ young at Heart ไม่ว่าจะอายุเท่าไร เรายังคงเป็นหนุ่มสาว ทางด้านความคิด และ การใช้ชีวิตได้

2. หาแหล่งงบประมาณสนับสนุน

การผลิต ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐได้จัดสรรงบประมาณจ้างภาคเอกชนผลิตสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของผู้สูงวัย หรือประสานการทำงาน

ด้านสื่อสารแนวความคิดการผลิตสื่อสร้างสุขภาวะ
ของผู้สูงวัยร่วมกัน เช่น

2.1 กระทรวงพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ
ร่วมกำหนดแนวความคิดการผลิตรายการลุย
ไม่รู้โรยกับไทยพีบีเอส

2.2 กระทรวงการท่องเที่ยวและ
กีฬา โดยกรมพลศึกษา ผลิตรายการสารคดี
ขนาดสั้น เรื่อง สูงวัยหัวใจนั้นทนทานการ

2.3 หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีภารกิจ
ด้านผู้สูงวัย เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวง
สาธารณสุข กองทุนการออมแห่งชาติ
ซึ่งต้องการสื่อสารด้านการออมเพื่ออนาคต
วัยเกษียณ

หากทุกหน่วยงานร่วมกับกรม
ประชาสัมพันธ์ด้วยหลักความเป็นหนึ่งเดียว
ของรัฐบาล หรือ Whole of Government
ในการสนับสนุนงบประมาณและร่วม
สร้างสรรค์รายการ จะช่วยให้ NBT2HD
มีรายการสำหรับผู้สูงวัยที่ดีและมีคุณภาพ และ
เพียงพอต่อการผลิตรายการอย่างต่อเนื่องใน
ตลอดปีงบประมาณ

อ้างอิง

Adjunct Prof Ang Hak Seng : Smart
Nation: The Singapore's Experience in
Community Building, Nanyang

Technological University, Singapore,
2018

<http://>

hp.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/hp/download/ทิศทางกรดำเนินงานกลุ่มวัยผู้สูงอายุ.pdf

การพัฒนารายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุ

โดยจรรุวรรณ นิธิไพบูลย์ ปรัชญาคุณภักดิ์

บัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี

บทความวิชาการ เรื่องการเข้าสู่สังคม

ผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging society in

Thailand) โดย ชมพูนุช พรหมภักดิ์

วิทยากรชำนาญการ สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

แผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการ

โทรทัศน์ ฉบับที่ 1

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏว

ไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 10

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2559

สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559

โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล